

УДК 373.

*НІНА ГОРДІЙ, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методики дошкільної освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка,
ORCID ID 0000-0002-4438-2595
hordei1960@gmail.com*

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ДИТЯЧОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

*NINA HORDII, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate
Professor of Theory and Methodology of Preschool
Education Department, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University, Ukraine*

EDUCATION OF PATRIOTIC FEELINGS IN CHILDREN OF OLDER PRESCHOOL AGE CHILDRENS BY MEANS OF CHILDREN'S FICTION

У статті розкрито питання виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобом дитячої художньої літератури. Аргументовано, що патріотичні почуття, які виховуються засобами художнього слова, пробуджують у дітей любов до героїчного, переконують у тому, що за будь-яких історичних часів у житті завжди є місце для подвигу, вірного служіння рідному народу, Батьківщині. Визначено напрями роботи з дітьми в освітньому просторі щодо добору художніх творів для виховання патріотичних почуттів; ураховано те, що вони вже володіють достатнім літературним багажем, безпомилково визначають жанрові особливості творів, розуміють сутність конкретного вчинку літературного героя, проявляють інтерес до художнього слова, книжок певної тематики і жанру.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, дитяча художня література, патріотичне виховання, засоби художнього слова, жанр, засіб, книжка.

Summary. The article reveals the issue of education of patriotic feelings of the older pre-school-age children by use of children's fiction. Therefore, patriotic feelings which are nurtured by means of the artistic

word, bring out the love for the heroic in children, convince that in any historical time in life there is always a place for feat, faithful service of his people and his country. The directions for the work with children in the educational space on the selection of works of art for the education of patriotic feelings are determined. Older pre-school-age children already own the literary baggage, unmistakably determine the genre features of works, understand of the essence of a particular act of a literary hero. They are interested in the artistic word and books of a certain subject and genre.

Key words: older pre-school-age children, children's fiction, patriotic education, means of artistic word, genre, book.

Мета: обґрунтувати ефективність використання дитячої художньої літератури як засобу виховання патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Головне завдання патріотичного виховання передбачає формування патріотизму на сучасному етапі становлення української державності. Дана проблема відіграє важливу роль у житті кожної людини, про що свідчать такі державні документи, як Концепція громадянського ви-

ховання особистості в умовах розвитку української держави (2015), Указ Президента "Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян" (1999), Базовий компонент дошкільної освіти (2021) тощо.

Актуальність питання обумовлена необхідністю виховання патріотизму, починаючи з дошкільного віку. У цей період розпочинається процес формування культурно-ціннісних орієнтацій духовно-етичної основи особистості, культурно-національної самоідентифікації, осмислення себе частиною світу; розвиваються такі психічні процеси, як емоції, відчуття, мислення, механізми соціальної адаптації у суспільстві. Найчастіше представлені лише окремі сторони морально-патріотичного виховання дітей в окремих видах діяльності, але відсутня система, що відображає дане питання. Це закономірно, оскільки почуття патріотизму багатогранне за своїм змістом. Виховання патріотизму, відданості справі, зміцнення державності, активної громадянської позиції у дітей дошкільного віку є проблемами всеукраїнського масштабу, що й актуалізує питання використання дитячої художньої літератури як засобу виховання патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного

віку і вимагає подальших наукових досліджень.

Аналіз досліджень і публікацій. Ідея виховання любові до рідного краю, усвідомлення важливості історії своїх предків закладена в українській народній педагогіці і представлена такими корифеями, як В. Антонович, Г. Ващенко, М. Грушевський, Б. Грінченко, М. Драгоманов, П. Куліш, І. Огієнко, Софія Русова, Леся Українка, Т. Шевченко, І. Франко та іншими.

Першооснови патріотичного виховання сягають народної педагогіки, значення якої простежується в роботах О. Любара, В. Мацюка, В. Пугача, М. Стельмаховича, Д. Федоренка та інших.

Психологічні дослідження (Л. Виготський, А. Леонтьєв, О. Запорожець, Г. Люблінська, В. Мухіна, С. Рубінштейн та ін.) доводять, що залучення особистості до культури в дошкільному віці відбувається через привласнення суспільно-історичного досвіду, утіленого в матеріальних і духовних цінностях, що освоюється в активній творчій діяльності.

У другій половині ХХ ст. патріотизм розглядався як складова частина поняття моральності, й особлива увага зверталася на пізнання дітьми своєї країни. У цей час з'явилися дослідження, які акцентували на емоційній сфері дитини (Р. Жуковська, Н. Виноградова, С. Козлова, Т. Кулікова, Л. Ніконова та ін.).

Вивчення проблеми патріотичного виховання дошкільників ґрунтується на фундаментальних працях у галузі національної системи виховання, концептуальних положеннях національної освіти і виховання (А. Алексюк, І. Бех, О. Вишневський, Т. Усатенко). Історико-педагогічні дослідження, у яких охарактеризовано аспекти організації та здійснення краєзнавчої роботи, активізації творчого потенціалу дитини у процесі практичної діяльності в дошкільній, напрями та зміст в закладах освіти України різні історичні періоди, знайшли своє відображення у вислідах науковців (Л. Бабенко, В. Бенедюк, Г. Гуменюк, М. Костриця, Т. Міщенко, В. Прокопчук, Т. Само-

плавська, П. Тронько та ін.).

Особливістю досліджень, пов'язаних з вихованням патріотизму дітей дошкільного віку є звернення до окремих аспектів проблеми. Так, у роботах Т. Доронової простежується ідея патріотичного виховання, але термін "виховання патріотизму" не вживається; у дослідженні С. Ніколаєвої патріотичне виховання розглядається в аспекті екологічного виховання; Т. Комарова, В. Логінова, Т. Бабаєва, Н. Ноткіна, О. Князева, М. Маханєва, О. Пчелінцева, Л. Ніконова, Є. Корнеєва та інші роблять акцент на залученні дітей до культурної спадщини народу. Учені С. Козлова та Т. Кулікова пропонують розглядати питання виховання патріотизму дошкільників через розуміння ними терміна "Батьківщина".

Сучасні науковці (Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Денисюк, Л. Калуська, Т. Комарова, Н. Лисенко, Т. Поніманська, В. Цимбалюк, Т. Ротанова) стверджують, що саме в дошкільному віці в результаті систематичного виховання в дитини закладаються елементи усвідомлення громадянства. Так, О. Кононко стверджує, що патріотичні почуття дитини не обмежуються її ставленням до батьків і ровесників, вони відтворюють інформацію про історію нашої країни, основні суспільні події. Автор називає цей період виникненням і становленням особистості, закладанням її ціннісного фундаменту, формуванням первинних світоглядних уявлень.

Доречно зазначити, що цілісна наукова концепція формування громадянина, патріота України в сучасних умовах ще не створена. Досліджувана проблема не знайшла належного відображення в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Патріотизм – соціально-історичне явище, елементи якого виникли як усвідомлення родових зв'язків, обрядів, звичаїв. Слово "патріотизм" (від "patris") – грецького походження, у перекладі означає "Батьківщина, Вітчизна" (*Літературний словник-довідник, 1997*).

Філософи і політологи трактують термін "патріотизм" як моральний і суспільний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни та виявляється в певному способі дій і складному комплексі суспільних почуттів, що узагальнено називається любов'ю до Батьківщини. У словнику філософії "патріотичне виховання" висвітлено як виховання, змістом якого є любов до Вітчизни, відданість, гордість за її минуле й сучасне, прагнення захищати інтереси Батьківщини. Це визначення відображає роль патріотичного виховання, оскільки саме через активну діяльність людини на користь суспільства виявляються її справжні почуття (*Білодідова, 1980*).

Велика радянська енциклопедія подає таке тлумачення: "Патріотичне виховання – це виховання любові до Вітчизни, відданості, прагнення своїми справами служити її інтересам" (*Велика радянська енциклопедія, 1956*). Основним тут є чуттєво-емоційна сторона поняття, що виявляється через ставлення людини до навколишнього світу. Життя людини в суспільстві завжди пов'язане з діяльністю, нормами поведінки, взаєминами, що проявляється в інтелектуальній та поведінковій сторонах патріотичного виховання.

Тлумачний словник української мови висвітлює "патріотизм" як любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народу, готовність заради нього на жертви і подвиги (*Гринчишин, 1999*).

Так, науковці С. Козлова та Т. Кулікова під патріотичним вихованням дітей дошкільного віку розуміють цілеспрямований процес впливу педагогів на особистість з метою збагатити її знання про Батьківщину, виховати патріотичні почуття, сформувати вміння і навички моральної поведінки, розвинути потреби в діяльності на користь суспільства.

На думку І. Харламова, патріотизм – це взаємопов'язана сукупність моральних почуттів і рис поведінки, що передбачає любов до

Батьківщини, активну працю на користь Батьківщини, проходження трудових традицій народу, дбайливе ставлення до історичних пам'яток і звичаїв рідного краю, прихильність і любов до рідних місць, прагнення до зміцнення честі і гідності Батьківщини, готовність і вміння захищати її, військову хоробрість, мужність і самовідданість, братерство і дружбу народів, повагу звичаїв і культури інших країн і народів, прагнення до співпраці з ними.

У дослідженнях Н. Іпполітової патріотичне виховання подане через процес взаємодії вихователів і вихованців, спрямований на розвиток патріотичних почуттів, формування патріотичних переконань і стійких норм патріотичної поведінки.

Формування національної культури через історію рідного краю представлено у працях В. Сухолинського. Великий педагог говорив про необхідність ознайомлювати дітей з рідним краєм, його традиціями та героїчним минулим. Він доводив, що дитина постійно відкриває світ, і тому треба виховувати її таким чином, щоб прищепити любов до Вітчизни, її краси і величності. Любов до Вітчизни починається з любові до своєї малої батьківщини? місця, де народилася людина.

Сучасні науковці (Л. Калуська, А. Богущ, В. Цимбалюк, Т. Комарова, Т. Ротанова) потверджують, що саме в дошкільному віці в результаті систематичного виховання в дитини закладаються елементи усвідомлення громадянства; вона знає та правильно вживає терміни "Україна", "Батьківщина", "країна", "рідне місто", "вулиця" (їхні назви). У дітей формуються ціннісно-культурні та патріотично-моральні основи особистості; розвиваються їх емоційна, чуттєва сфери, психічні процеси (мислення, пам'ять, увага); проходить соціальна адаптація до вимог суспільства; розпочинається процес культурно-національної ідентифікації, усвідомлення себе як частини навіколишнього світу.

Сучасні психологи та педагоги вважають, що патріотичні почуття не обмежуються ставленням до батьків і ровесників. Діти дошкільного віку відтворюють відомості про історію нашої країни, основні суспільні події. Почуття любові до Батьківщини відбувається під впливом виховання; накопичуються враження, знання, які в подальшому є основою виховання патріотичних почуттів. Враження, здобуті в дитинстві, стають підґрунтям для зв'язку зі своїм народом, Батьківщиною. У патріотичних почуттях дітей закладений інтерес до найближчого оточення (сім'я, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, нерозривно пов'язаним з ними. Важливого значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників набуває приклад дорослих, оскільки вони досить швидко переймають певне позитивно-емоційне ставлення. Чим більше збагачується такими цінностями досвід дитини, тим значнішим є авторитет дорослого, що, на її думку, відповідає моральним критеріям (Міщенко, 2009).

Дослідник В. Вугрич у вихованні патріотичних почуттів дітей дошкільного віку вирізняє позитивне ставлення до свого народу. Автор виділяє наступні структурні блоки у вихованні патріотизму:

- когнітивний – потребує набуття системи знань як внутрішньо прийнятих особистістю, стійких оцінних ставлень і суджень;
- емоційно-вольовий – відтворює оптимізм, любов до України, історичного і самобутнього образу свого народу, наявність вольових якостей, щоб реалізувати патріотичні переконання, готовність відстоювати незалежність України;
- діяльно-практичний – уміння і навички до творчо-громадської діяльності і поведінки, необхідність виконувати обов'язки та дотримуватися норм, турбуватися про благо народу, усвідомлювати самореалізацію і самовдосконалення своїх патріотичних рис (Гасанов, 2005).

Патріотизм можна розглядати у таких напрямках через поняття

"ставлення" до: природи рідного краю, рідної країни; людей, котрі живуть у рідній країні; моральних цінностей, традицій, звичаїв, культури; державного устрою. Кожен з них може стати змістом освітньої діяльності з дітьми, робить свій внесок у соціалізацію особистості умови врахування особливостей її розвитку. Вони поширюються в невід'ємному зв'язку з формуванням уявлення й узагальнення понять "народ", "Батьківщина" тощо. На певному віковому етапі зміст патріотичного виховання визначається програмами, які передбачають його народознавче, українознавче та краєзнавче спрямування.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (2021) орієнтується на опанування дітьми знань про рідну державу, виховання поваги до Державних символів. Діти старшого дошкільного віку повинні впізнавати прапор, герб України, знати напам'ять гімн, назву столиці України, інших великих міст, найвідоміші географічні об'єкти (озеро Синевір, Карпатські гори, Дніпро, Псел, Ворскла), пам'ятні місця (Яблуня-Колонія у Кролевіці, Михайлівська цілина, Тарасова гора в Каневі, Хортиця, заповідник Асканія Нова тощо). Така мета досягається на заняттях: "Ми діти України", "Пам'ятні місця України", "Рідне місто", "Вулицями нашого міста", "Герб України" та інші. Для досягнення максимального результату педагоги повинні використовувати твори художньої літератури, у яких ідеться про історію і сьогодення України, міста, життя дітей і дорослих.

Наступний етап – виховання любові та позитивного ставлення до свого рідного міста, що має опиратися на когнітивну сферу, уяву дитини та її пам'ять. Для неї місто, у першу чергу, виступає вулицею, тобто дитина бачить себе мешканцем тієї вулиці, на якій живе вона, сім'я, стоїть будинок. У дошкільників любов до Батьківщини починається з любові до своєї "малої батьківщини" – місця, де людина народилася; спочатку фор-

мується "образ власного дому" з його укладом, традиціями, спілкуванням, стилем взаємодії. Дитина любить свій дім таким, яким він є. Почуття "батьківського дому" відображено в основі любові до Батьківщини, Вітчизни. І тут постає питання необхідності повідомляти дітям інформацію про вулицю на якій вони живуть: її назву, що на ній розташовано, який їздить транспорт, як пов'язана ця вулиця з тією, на якій знаходиться дошкільний заклад. Першочергове значення у даному випадку мають батьки, котрі формують у дітей дані почуття. Щоб вони полюбили своє місто, їм необхідно про нього розповісти та показувати, ознайомити старших дошкільників з його історією, виховати любов до нього, гордість за його героїчне минуле. І тільки старші дошкільники знатимуть: назву свого міста, головні вулиці, визначні місця, музеї, театри, школи тощо (Якубенко, 2002).

Для успішного результату вихователі та вихованці повинні активно взаємодіяти через ігри, спілкування, навчання, різні види діяльності, яку побудовано на історико-краєзнавчому матеріалі, що ґрунтується на таких засадах: використання його в роботі, урахування принцип поступового переходу від відомого дитині, значущого до культурно-історичних фактів; формування особистісного ставлення до подій, явищ у житті міста, створення умов активної участі дітей у соціальній діяльності; упровадження музейної педагогіки, яка дає можливість ознайомитися з культурним надбанням минулого та сьогодення; залучення дітей до заходів міста, свят; створення атмосфери загальної радості, піднесеного настрою, підвищеної пізнавальної та емоційної активності, розвивального середовища в закладі дошкільної освіти на основі народної культури з опорою на краєзнавчо-історичний матеріал (міні-музеї народного побуту, предмети декоративно-ужиткового мистецтва тощо; співпраця з родинами вихованців у процесі ознайомлення з

рідним містом) (Богущ, Гавриш & Котик, 2010).

Виховання позитивного ставлення до своєї країни ґрунтується на когнітивному компоненті: дітям необхідно повідомляти інформацію, яку вони повинні і зможуть засвоїти. Особливістю є те, що знання мають бути емоційними і заохочувати дитину до активної діяльності. Назву країни слід закріплювати з дітьми в іграх ("Назви країни", "З якої країни гості", "Чия це казка", "З якої країни ця іграшка"); вправах ("З інших країн обері нашу", "Відшукай Україну на карті, глобусі") тощо. Перед вихователем постає питання підтримання інтересу до подій, що відбуваються не лише в місті, країні, але і у світі, сформувані почуття гордості за Україну. Щоб закріпити знання про Батьківщину, треба створювати проблемні ситуації, що включають ігри, бесіди. Необхідно урізноманітнювати форми ознайомлення дітей з національними традиціями, звичаями, костюмами.

Відомості про явища суспільного життя варто подавати на заняттях "Планета земля" і "Земля – наш дім". Вихователю повинен розповісти про те, що на землі багато країн, а у спеціально створених ситуаціях спонукають дітей робити висновки: глобус – це зменшений макет Землі, кожен колір на ньому має певне призначення; необхідно вчити користуватися глобусом, картою, показувати на них окремі континенти і країни. Педагог має звернути увагу й на те, що на Землі живе багато людей різних рас і національностей, вони і схожі один на одного, і відрізняються один від одного (Богущ, Гавриш & Котик, 2010).

Доцільними вважаємо такі форми роботи з патріотичного виховання, як заняття, екскурсії до місць історичних подій, відвідування виставок, проведення виховних заходів: "Рідна мова – солов'їна", "Країна мов", "Крокуємо стежками рідного краю"; оформлення альбомів, фотоальбомів "Тварини і рослини, занесені до Червоної книги України" тощо.

Ефективним методом патріотичного виховання слугують бесіди: "Моя країна", "Знай і поважай герб своєї Батьківщини, її прапор, гімн", "Гордість нашої країни", "Моя родина", а також розповіді про історичне минуле України, її культурні надбання. Позитивним, на наше переконання, стане читання творів, поезії місцевих поетів; перегляд кінофільмів про рідну країну, працю людей, її природні багатства тощо, проведення рольових ігор, ігор-драматизацій, сюжетно-рольових, організація праці, спрямованої на охорону природи рідного краю (виготовлення годівничок, штучних гніздівель та ін.). Дошкільники із захопленням долучаються до природоохоронної діяльності.

Отже, сьогодні перед нами постає завдання – виховати дітей громадянами, котрі люблять свою Батьківщину, народ, мають національну самосвідомість, гуманістичну мораль, знають свої права і свободи. Виховання маленького громадянина необхідно спрямувати, насамперед, на розвиток його гуманістичних почуттів; формувати національні і загальнолюдські цінності, доброту, увагу, милосердя, чесність, правдивість, гідність, любов і повагу до рідних. Важливе місце у змісті патріотичного виховання має посісти формування культури поведінки дітей, громадянських рис. Тому необхідно звертати увагу на створення доброзичливої довірливої атмосфери, урахування побажань та інтересів особистості, заохочувати прояви ініціативи, можливості змістовного спілкування як з дорослими, так і однолітками.

Художня література є невичерпним джерелом мудрості, знань, духовності, краси художнього слова для розвитку дошкільника. Її виховна цінність як виду мистецтва зумовлена специфічними засобами втілення в ньому художнього образу, мовних засобів виразності. Література для дітей є органічною частиною всієї художньої літератури: спільний історичний розвиток, творчий підхід та ідейна спрямо-

ваність, жанровість, тематика, художні засоби літературних творів для дорослих і дітей. Специфічною особливістю дитячої літератури є не лише добір спеціальних "дитячих" тем, а й особливості композиційності і мови твору. Завданням виступає формування в них пізнавального інтересу, потягу до читання, любові до книжки. Окрім змісту написаного, дитячі книжки повинні мати ще і якісне зовнішнє оформлення, яке відповідає необхідним естетичним вимогам. Найчастіше в них уміщена розповідь про тварин, рослин, інших дітей, про яких дошкільники хочуть чути і бачити на прикладі ілюстрацій. Процес розуміння має керуватися вихователем, котрий повинен уміти викликати і спрямовувати дітей на розв'язання поставлених перед ними пізнавальних задач, а це значить, що необхідно вчити їх зіставляти, порівнювати факти, знаходити в них схоже і відмінне, виділяти істотне серед другорядного, піддавати об'єкти своєї думки аналізу і синтезу, самостійно доходити узагальнень і висновків на основі фактів. Педагогічне керівництво процесом розуміння означає оволодіння відповідною технологією навчання. Важливу роль тут відіграють уміння вихователя чітко поставити завдання, диференціювати його від інших; визначити конкретно, що потрібно зрозуміти; використовувати для цього продуману систему запитань.

Сприйняття літературного твору не може виникнути в готовому вигляді, воно формується у процесі загального психічного розвитку. Дитина проходить довгий шлях – від простої участі в зображуваних подіях до більш складних форм. Українська етнопедagogіка показує, що її потрібно не вчити, а виховувати, а у процесі виховання слід прищеплювати знання, уміння і навички, необхідні для життя спочатку в сім'ї, а потім і в суспільстві. Будь-яка виховна дія має велику кількість засобів на зразок колискових, потішок, примовлянок, дражнілок, забавлянок, казок, прислів'їв, приказок, пісень різно-

го змісту, характеру, до того ж обов'язково оптимістичного спрямування. Окрім цього, казки, прислів'я, приказки, лічилки та загадки слугують важливими засобами патріотичного виховання, розвивають кмітливість, допитливість. Для ознайомлення з рідною культурою важливо, щоб дитина не тільки пасивно знала приказки і прислів'я, але й влучно використовувала їх у грі, інших життєвих ситуаціях. Дидактична функція прислів'їв і приказок реалізується інформаційною насиченістю афоризмів. Це своєрідна народна програма навчання, адже в них містяться знання з різних галузей науки: історії України та суспільствознавства ("За наше жито та ще й нас бито", "За рідний край хоч помирай"); народної медицини та гігієни ("Пар кісток не ломить", "Чистота – запорука здоров'я"); народної етики і естетики ("Все любить чистоту", "Не хвались, а вчись"); народної географії ("Язик до Києва доведе", "Україна – рідна ненька"); народного природознавства ("Ластівка день починає, а соловей його кінчає", "Зимом сонце світить – та не гріє").

Досить зрозумілим і найціннішим у вихованні дітей в усі часи виступають прислів'я про країну, матір, рідну мову, рідну природу. Відбирати їх необхідно таким чином, щоб урахувати доступність і зрозумілість.

Вагомий вплив на формування патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку має народна казка. Вона доступна для дітей уже в ранньому віці. Так як казки відрізняються за змістом, сюжетом, композиційною будовою, методика їх використання у різних вікових групах також особлива. Казки повинні, у першу чергу, відповідати віковим особливостям дітей. Так, казки В. Сухомлинського, які знайшли своє відображення у збірках "Казки школи під голубим небом", "Чиста криниця", "Вічна тополя", сприяють розвитку доброти. Вони допоможуть зрозуміти такі складні поняття, як "Батьківщина", "рідний край", "патріотизм" та інші (Сухомлинська, 2003).

Окрім казок, популярними стають сказання як особливий давній жанр усної народної творчості, з яким дітей ознайомлюють уже у старшому дошкільному віці. Вони використовуються у вигляді адаптованих варіантів текстів. Сказання дають змогу зрозуміти дітям, хто такий герой; вони дізнаються про те, що справжня українська людина під ворогом не прогнеться, не віддасть свою землю. Дошкільникам подобається особлива мова сказань, барвистість і співучість, тому їх необхідно включати в програму з патріотичного виховання.

Неабияка увага у формуванні патріотичних почуттів старших дошкільників надається українським народним пісням, які різноманітні за своїми жанрами і є вагомим культурним надбанням народу. У них розкривається глибина людської душі, оспівується велич рідної землі, її краса, передається впевненість і надія на краще майбутнє. Пісня є найпростішою і найдоступнішою формою вокальної музики, де поетичний образ поєднується з музичним; це загальнонародне мистецтво, орієнтоване на масове сприйняття. Вагому роль відіграють й історичні пісні, тобто епічні твори, у яких ідеться про справжні події та видатних осіб.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наша країна потребує громадян, котрі усвідомлюють свою приналежність до роду, краю, держави; творчих особистостей, етнонаціонально усвідомлених у полікультурному просторі, здорових і духовно багатих. Виховати таких громадян – основне завдання української національної освіти. Наймогутнішою силою, за допомогою якої можна успішно вирішувати питання щодо формування національної гідності, гордості, самоповаги, самодостатності, виховувати патріотичні почуття, є художня література. Вона слугує невичерпним джерелом мудрості, знань, духовності, краси художнього слова для розвитку дитини дошкільного віку. Найбільшу увагу в ході патріотичного виховання необхідно приділяти мові.

Рідна мова виступає найяскравішим виявом національного буття народу, його головною духовною скарбницею, концентрує історично-культурний шлях українців, виступає могутнім природним засобом об'єднання людей. Через мову народ передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, традиції і культуру.

Почуття любові до Батьківщини розвивається під впливом виховання. У віці дошкільного дитинства відбувається виховання громадянських почуттів, накопичення вражень, знань, які ляжуть в основу патріотичних почуттів. Враження, які дитина здобуває в дитинстві, створюють основу для прив'язаності до свого народу, Батьківщини. Вони залишаються на все життя, допомагаючи досягнути складні явища суспільного життя.

Патріотичне виховання має глибоке коріння, проте на сучасному етапі воно потребує творчого вдосконалення, систематизації, а його ефективність забезпечує творчий характер педагогічної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Білодідова, І. К. (1980). Словник української мови. Київ: Наукова думка.

Богущ, А. М., Гавриш, Н. В., Котик, Т. М. (2010). Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності у ДНЗ. Київ: Слово.

Велика радянська енциклопедія.

(1956). Київ: Радянська енциклопедія.

Гасанов, З. Т. (2005). Цілі, завдання та принципи патріотичного виховання. *Педагогіка*, 6, 59–63.

Гринчишин, Д. (1999). Тлумачний словник української мови. Київ: Освіта.

Літературний словник-довідник. (1997). Київ: Академія.

Міщенко, Н. (2009). Який же проросте патріотизм? *Рідна школа*, 1, 1–8.

Сухомлинська, О. В. (2003). Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Дошкільне виховання*, 2, 3–8.

Якубенко, В. (2002). Від народознавства – до свідомого патріотизму. *Дошкільне виховання*, 8, 12–13.

REFERENCES

Bilodidova, I. K. (1980). Slovyk ukrainskoi movy. [Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyiv [in Ukrainian].

Bohush, A. M., Havrysh, N. V., Kotyky, T. M. (2010). Metodyka orhanizatsii khudozhno-movlennievoi diialnosti u DNZ. [Methods of Organizing Artistic and Speech Activities in Preschool Educational Institution]. Kyiv [in Ukrainian].

Velyka radianska entsyklopediia. (1956). [The Great Soviet Encyclopedia: in 39 Volumes]. Kyiv, 39 [in Ukrainian].

Hasanov, Z. T. (2005). Tsili, zavdannia ta pryntsyipy patriotychnoho vykhovannia. *Pedahohika*, 6, 59–63. [Goals, Objectives and Principles of Patriotic Education. Pedagogy] [in Ukrainian].

Hrynchyshyn, D. (1999). Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy. [Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyiv [in Ukrainian].

Literaturnyi slovnyk-dovidnyk. (1997). [Literary Dictionary-Reference book]. Kyiv [in Ukrainian].

Mishchenko, N. (2009). Yakyi zhe proroste patriotyizm? *Ridna shkola*, 1, 1–8. [What Kind of Patriotism will Sprout? Native School] [in Ukrainian].

Sukhomlynska, O. V. (2003). Kontseptsiia hromadianskoho vykhovannia osobystosti v umovakh rozvytku ukrainskoi derzhavnosti. *Doshkilne vykhovannia*, 2, 3–8. [The Concept of Civil Education of the Individual in the Context of Ukrainian Statehood Development. Preschool Education] [in Ukrainian].

Yakubenko, V. (2002). Vid narodoznavstva – do svidomoho patriotyizmu. *Doshkilne vykhovannia*, 8, 12–13. [From Folk Studies to Conscious Patriotism. Preschool Education] [in Ukrainian].

Стаття надійшла 27.04.2021 р.